

Oskar Zoran Zelič

Povzetki iz knjige **RAZVOJ PRIMARNEGA ZDRAVSTVA V OBČINI BREŽICE**

RAZVOJ ZDRAVSTVA NA BREŽIŠKEM DO KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE

1

O začetku in razvoju zdravstva na območju današnje občine Brežice je znanega zelo malo. Resno medicinsko delo je v srednjem veku potekalo samo v velikih mestnih središčih, medtem ko so bili ljudje v trgih in manjših mestih, sploh pa na podeželju, v bolezni in onemoglosti prepuščeni sami sebi.

Kužno (slopno) znamenje pri Pišecah spominja na čase, ko je po pišečkih vaseh kosila kužna bolezen.

Foto: Ljubo Motore.

KUŽNE EPIDEMIJE

Državne oblasti še vse do 16. stoletja niso imele posebnega interesa za organizacijo zdravstva na podeželju. Po najnujnejših, a sila preprostih in neučinkovitih preprečitvenih ukrepih so segale predvsem v času epidemij kuge, ko so posebni kužni zdravniki, odeti v povoščeno varovalno obleko, poskušali omejiti širjenje bolezni s posebnimi razkužili, večinoma s kisom, plamenom in zakajevanjem. Pred njo so se obvarovali samo tam, kjer so še pravočasno popolnoma zaprli dostop v večja naselja, trge in mesta. Razen izolacije obolelih takratna medicina ni imela nobenega učinkovitega zdravila.

Kuga se je tako močno zakoreninila v kolektivno zavest, da je še danes skozi slovenske reke, kot so »širi se kot kuga«, »smrdi kakor kuga« ali »ogibajo se ga kot kuge«, tudi na Brežiškem ostala del vsakdanjega življenja. S pojmom kuga so pred 18. stoletjem označevali vse mogoče smrtonosne nalezljive bolezni, poleg kuge še koze, grižo, tifus, davico, gripo in druge.

OD RANOCELNIKOV DO PRVEGA ŠOLANEGA ZDRAVNIKA

V srednjem in še dolgo v novem veku so se z zdravljenjem ukvarjali tudi ljudje brez izobrazbe, kmetje, rablji, konjederci, potujoči mazači in pušçarji krvi. Ker je primanjkovalo poklicnih zdravnikov, so se z zdravstvom in farmacijo (zdravilstvom) ukvarjali tudi redovniki v samostanih. Vsak samostan je imel lekarno in t. i. infirmarij (bolniško sobo), v katerem so zdravili člane svoje samostanske družine, po potrebi pa tudi bolnike zunaj samostana.

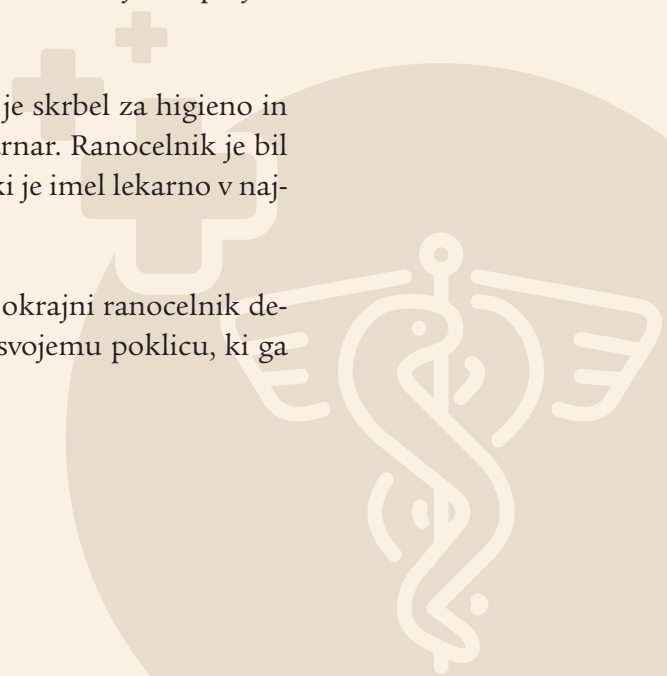
O otipljivih sledih zdravstva v Brežicah in okolici lahko govorimo šele od 18. stoletja. Najstarejši znani podatki so povezani s tamkajšnjim frančiškanskim samostanom. Med frančiškani, ki so skrbeli za dušno zdravje, so bili tudi bratje kirurgi (ranocelniki) in lekarnarji, ki so znali lajšati telesne tegobe. Prihajali so iz Bavarske in v red vstopali z že pridobljenimi znanji s področja medicine in farmacije. Najznamenitejši med njimi je bil brat Berard Winterholler (1711–1773), ki je v samostanu Brežice in okoliških vaseh, podobno kot drugi bratje ranocelniki, zdravil bolnike in jim iz svoje lekarne zastoj dajal zdravila.

V drugi polovici 18. stoletja je bila z upravnimi reformami vladarjev Marije Terezije in Jožefa II. uzakonjena in postopoma urejena organizacija zdravstvene službe v celotnem avstrijskem cesarstvu. Z urejeno zdravstveno zakonodajo je bilo povezano tudi izobraževanje t. i. kirurgov (ranocelnikov) in babic ter bila določena mreža zdravstvene službe v mestih in na podeželju. Leta 1782 so bile na ukaz cesarja Jožefa II. v vseh glavnih mestih dežel ustanovljene mediko-kirurške šole. Tedaj je mediko-kirurški licej dobila tudi Ljubljana.

Čas jožefinskih reform sta na področju socialne politike najbolj zaznamovala nastanek in uvedba župnijskih ubožnih inštitutov, ki so bili v letih 1782–1787 vpeljani v posameznih zahodnih avstrijskih deželah. Namenjeni so bili skrbi za revne in pomoči potrebne. Konec 18. stoletja je bil domnevno tudi v Brežicah ustanovljen župnijski ubožni inštitut.

Leta 1822 se v Brežicah omenjajo distriktni fizikat – urad, ki je skrbel za higieno in preprečevanje nalezljivih bolezni, ter po en ranocelnik in lekarnar. Ranocelnik je bil domnevno Janez (Johann) Wels, lekarnar pa Franc Žnideršič, ki je imel lekarno v najstarejši ohranjeni hiši v mestu, na Cesti prvih borcev 15.

Najmanj od začetka dvajsetih let 19. stoletja je v Brežicah kot okrajni ranocelnik deloval **Maksimilijan Breznik** (1781–1877). Bil je zelo predan svojemu poklicu, ki ga je opravljal kar pet desetletij.

ORGANIZACIJA ZDRAVSTVENE SLUŽBE OD SREDE 19. STOLETJA DALJE

Sredi 19. stoletja je občina Brežice ustanovila mestno bolnišnico in ji v desetletni brezplačni najem dala hišo št. 100, danes Ulica stare pravde 26. Na začetku je delovala v zelo skromnih razmerah, leta 1860 se omenjata le dve sobi in 4 postelje za sprejem bolnikov.

S **Karlom del Cottom** (1820–1890), predstavnikom ene najbogatejših in najuglednejših brežiških meščanskih družin, so Brežice že pred letom 1854 dobile prvega graduiranega zdravnika, saj so do tedaj premogle samo ranocelnike. Leta 1872 je prezidij višjega deželnega sodišča imenoval dr. del Cotta za zaporniškega zdravnika pri okrajnem sodišču v Brežicah, leto kasneje pa je poleg opravljanja dela okrajnega zdravnika prevzel še funkcijo ordinarija v obči javni bolnišnici v Brežicah in jo opravljal do okoli leta 1887.

Z ukazom cesarja Franca Jožefa, izdanim na Dunaju 12. februarja 1872, in s sklepom deželne vlade v Gradcu je bila mestna bolnišnica v Brežicah povzdignjena v občo javno bolnišnico. Poslopje so preuredili in 5. junija 1873 je začela delovati. Bolnišnica je imela tedaj deset postelj, edinega zdravnika dr. Karla del Cotta in dva strežnika. Že leta 1878 je deželni zaklad izvedel temeljito reorganizacijo. Z najemom sosednje del Cottove hiše je bilo pridobljenih še dodatnih osem postelj. Nego bolnikov so izročili usmiljenkam, ki so prišle iz Gradca in prevzele tudi gospodarstvo zavoda. Leta 1887 so vzhodno zunaj mesta začeli graditi novo bolnišnično zgradbo, ki je bila odprta 1. januarja 1889.

V drugi polovici 19. stoletja so v Brežicah hkrati delovali trije okrajni zdravniki. Ob dr. del Cottu in ranocelniku Maksimiljanu Brezniku je v mestu in okolici od 50. let dalje deloval ranocelnik **Maksimiljan Breznik mlajši** (1812–1886), ki je šel po očetovih stopinjah. V Brežicah je bil oskrbnik bolnišnice, podnačelnik okrajnega zastopa in podnačelnik okrajnega šolskega sveta.

Glavna mestna ulica v Brežicah na izseku razglednice, odposlane leta 1905. V hiši na desni je živel ranocelnik Maksimiljan Breznik, v drugi hiši na levi njegov sin, ranocelnik Maksimiljan Breznik mlajši.

Podatek o najstarejšem znanem zdravniku na Bizeljskem je iz leta 1870. To je bil ranocelnik Franc Remič (Remitz) iz Sušice. Med epidemijo kolere na Kranjskem leta 1855 je deloval kot okrožni zdravnik v Krškem, kjer je bil še konec 50. let. Na Bizeljskem je deloval najmanj v prvi polovici 70. let 19. stoletja.

Okoli leta 1885 so v Brežicah delovali dva doktorja medicine ter po en ranocelnik in lekarnar. Doktorja medicine sta bila dr. Karl del Cott in dr. Matija Schmiermaul, ranocelnik je bil Maksimilijan Breznik mlajši, lekarnar pa Franc Žnideršič. Na Bizeljskem je ranocelnik tedaj deloval v Zgornji Sušici.

V zadnji četrtini 19. stoletja so v Brežicah in njeni okolici kot izprašane babice delovale Ana Preskar, Barbara Stegar, Antonija Novak in Jožefa Grubič, poleg njih je, še posebej na podeželju, delovalo tudi mnogo neizprašanih babic.

ORGANIZACIJA ZDRAVSTVENE SLUŽBE IN ZDRAVNIKI V DOBI NARODNOSTNIH BOJEV

Aprila 1887 je časnik Slovenski narod objavil vest, da je razpisano »mesto ordinarija v bolnici ob enem mestnega zdravnika v Brežicah«. Leta 1888 je bil na obe mesti imenovan 35-letni **Matija Schmiermaul** (1853–1936). Njegov prihod je sovpadal s končevanjem gradnje nove bolnišnice v Brežicah, ki je imela ob otvoritvi 1. januarja 1888 60 postelj, kirurški oddelek s porodno sobo, medicinski oddelek z lekarno, operacijske prostore, prostore uprave, hišno kapelo, sobe za usmiljenke in strežno osebje. Poleg glavnega poslopja je bila v ločeni stavbi na dvorišču izolirnica z osmimi sobami za bolnike z nalezljivimi boleznimi ter nekoliko stran mrtvašnica in gospodarsko poslopje. Mladi zdravnik je postal prvi primarij brežiške bolnišnice in bil več kot dve leti njen edini zdravnik.

Na prelomu v 20. stoletje so na področju zdravstva v Brežicah delovali okrajni zdravstveni svet, občna bolnišnica, lekarna, trije zdravniki in dve babici. Zdravniki so bili: dr. Hans Höller, dr. **Jožef (Josip) Strašek** in dr. Anton Vičič. Izprašani babici sta bili Jožefa Grubič iz Šentlenarta in Frančiška Novak iz Brežic.

Najpozneje od leta 1907 je na Bizeljskem deloval okrožni zdravnik dr. **Anton Vilimek** (1871–1961), po rodu Čeh. Kot splošni zdravnik je opravljal vse; bil je zdravnik, zobozdravnik, porodničar in po potrebi tudi veterinar.

Nožna zobna vrtalka dr. Antona Vilimeka v Stalni etnografski zbirki Marije Sušnik na Bizeljskem.
Foto: Ljubo Motore.

Zobni instrumenti dr. Antona Vilimeka v Stalni etnografski zbirki Marije Sušnik na Bizeljskem.

Foto: Ljubo Motore.

Spomladi leta 1912 je v Brežicah novo službeno mesto zasedel praktični zdravnik in zobozdravnik dr. **Vinko Hudelist** (1872–1949), ki se je po devetih letih dela v Velikovcu preselil v Brežice, kjer je ostal vse do druge svetovne vojne, kot okrožni oziroma kasneje banovinski zdravnik je v Brežicah in širši okolici tako deloval 29 let.

RAZVOJ PRIMARNEGA ZDRAVSTVA NA BREŽIŠKEM DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Ob koncu prve svetovne vojne je tako kot druge evropske države tudi slovenske dežele zajela pandemija smrtonosne španske gripe, ki je terjala veliko več življenj kot sama vojna. Drugi val epidemije gripe je med septembrom in decembrom 1918 prizadel tudi prebivalstvo na Brežiškem in umrlo je veliko ljudi. V letih 1919–1920 se je na Brežiškem pojavljala griža in povzročila več smrtnih žrtev, med obema vojnama pa je močno razsajala tudi tuberkuloza, poznana tudi kot jetika ali sušica. Od nalezljivih otroških bolezni so se v šolskem okolišu ljudskih šol v Brežicah, Dobovi in Pišecah pojavljale epidemije ošpic in griže, gripe, rdečk, od drugih bolezni pa največ škrlatinka, davica in oslovski kašelj. Zaradi epidemij in nalezljivih bolezni so morali pogosto prekinjati šolski pouk in prostore razkužiti. Učenci so bili vsako leto zdravstveno pregledani in cepljeni proti črnim kozam.

VZPOSTAVLJANJE JAVNEGA ZDRAVSTVA IN PROSVETLJEVANJE PREBIVALSTVA

Po prvi svetovni vojni se je na Slovenskem tako kot po vsej tedanji Kraljevini SHS začelo vzpostavljati javno zdravstvo, ki je temeljilo na Štamparjevi ideologiji medicine za vse. Leta 1923 ustanovljeni državni Higijenski zavod v Ljubljani je predstavljal osrednjo ustanovo na območju tedanje Slovenije, ena izmed njegovih glavnih nalog je bila skrb za zdravstveni napredek podeželja.

Tudi na Brežiškem se je v tem času začelo vzpostavljati javno zdravstvo, zamenjalo se je več zdravnikov. Sredi leta 1919 je v Brežicah začel delovati zdravnik dr. **Franc Gerlovič** (1887–1944), ki je bil imenovan za sanitetnega koncipista v Brežicah. Dr. Gerlovič je v Brežicah deloval deset let. Oktobra 1922 je bil imenovan za višjega okrajnega zdravnika v Brežicah, aprila 1923 pa za višjega okrajnega zdravnika pri okrajnem glavarstvu v Celju.

V delu pritličja svoje nadstropne vile v bližini brežiške bolnišnice si je dr. Gerlovič leta 1927 uredil ordinacijo s čakalnico. V njej je kot železniški zdravnik vodil ambulanto za železničarje in bil v poletnih mesecih kopališki zdravnik v Čateških toplicah.

Poleti 1928 so Brežice dobile prvega samostojnega zobozdravnika. To je bil dr. **Niko Sever** (1889–1968), njegova žena, Djurica Sever pa je bila avgusta 1930 vpisana v imenik Zdravniške zbornice Slovenije kot zdravnica v Brežicah.

V času med svetovnjima vojnama je tudi na Bizeljskem prihajalo do sprememb zdravniškega osebja. Dr. **Anton Vilimek**, po rodu Čeh, ki je tam deloval kot okrožni zdravnik od okoli leta 1907, je bil jeseni 1928 izbrisan iz imenika Zdravniške zbornice za Slovenijo, leto dni kasneje pa vanjo ponovno vpisan kot zasebni zdravnik na Bizeljskem.

Poleg dr. Vilimeka je v letih od 1929 do 1941 na Bizeljskem deloval še en zdravnik. Jeseni 1929 je tja prišel zasebni zdravnik dr. **Josip Petrič**, vendar za kratek čas. Leta 1931 je odšel v Bohinjsko Bistrico, na njegovo mesto pa je jeseni 1931 kot banovinski

Zdravnik dr. Franc Gerlovič z družino, 1926. Fotografija iz knjige *Okruški mojega življenja* Alenke Gerlovič, 2006.

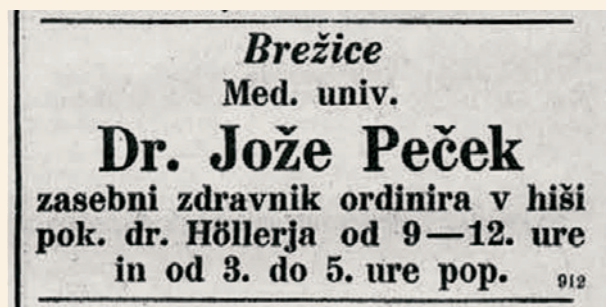

Dr. Anton Vilimek, zdravnik in zobozdravnik na Bizeljskem.

zdravnik prišel bivši vojaški zdravnik dr. **Vasilij Popov**, ki je v Stari vasi na Bizeljskem deloval vse do konca druge svetovne vojne.

V imeniku zdravnikov v Dravski banovini so za Brežice leta 1931 navedeni naslednji zdravniki: primarij bolnice dr. Josip Cholewa, okrožni zdravnik dr. Vinko Hudelist, sreski sanitetni referent dr. Josip Kolbert, zdravnik bolnice dr. Karel Lunaček, zasebna zdravnica dr. Djurica Mušič-Sever, zasebni zdravnik dr. Jože Peček in zobozdravnik dr. Niko Sever.

Februarja 1931 je bil v imenik Zdravniške zbornice za Dravsko banovino vpisan nov zasebni zdravnik v Brežicah, dr. **Jože Peček** (1902–1965). S prakso je začel 23. marca 1931 v bivši hiši dr. Höllerja. V drugi polovici tridesetih let pa sta si zakonca Peček zgradila trietažno hišo v južnem predmestju Brežic; v njenem visokem pritličju si je Peček uredil splošno ambulanto s čakalnico, v kateri je opravljal tudi zobozdravstvene storitve. Že pred drugo svetovno vojno si je s tastovo pomočjo priskrbel rentgen. 9. aprila 1936 je postal vodja novega protituberkuloznega dispanzerja v zdravstvenem domu v Cerkljah ob Krki, z njegovo preselitvijo ob otvoritvi Zdravstvenega doma Brežice 17. julija 1937 pa vodja dispanzerja v Brežicah. Dr. Peček je bil od leta 1937 tudi železniški zdravnik in več let kopališki zdravnik v Čateških toplicah.

Oglas zdravnika dr. Jožeta Pečka o začetku ordiniranja v Brežicah v časniku Jugoslovan 29. marca 1931.

Maja 1935 je bil za sekundarnega zdravnika v javni bolnišnici v Brežicah imenovan banovinski uradniški pripravnik na dotedanjem službenem mestu, dr. **Stanko Černelč**. Kot zdravnik je deloval tudi v Kostanjevici na Krki, leta 1937 pa je bil imenovan za šefa novoustanovljenega Zdravstvenega doma v Brežicah.

V začetku septembra 1939 je v Brežicah svojo prakso odprl dr. **Anton Glušič** (1906–1993), ki je od leta 1936 deloval kot zdravnik v brežiški bolnišnici, kjer se je v času po drugi svetovni vojni začela njegova dolgoletna uspešna kariera specialista splošne kirurgije, ginekologije in porodništva.

Na državni ravni je zdravstveno prosvetljevanje prebivalstva potekalo pod okriljem higiensko-propagandnega odseka Higienskega zavoda v Ljubljani, ki je organiziral potujoče razstave o skrbi za zdravje in osebno higieno s spremljajočimi predavanji lokalnih zdravstvenih delavcev. Tovrstne razstave in predavanja so potekali tudi na Brežiškem.

Leta 1921 je na osnovi zakona s samo tremi člani (ki ga je spodbudil dr. Andrija Štampar) ministrstvo za zdravje v Beogradu odredilo ustanavljanje zdravstvenih domov. V Sloveniji so zdravstvene domove začeli ustanavljati leta 1926, prvi je bil novozgrajeni zdravstveni dom v Lukovici pri Domžalah.

ZDRAVSTVENI DOM V CERKLJAH OB KRKI

Zdravstveni dom v Cerkljah ob Krki, ki so ga otvorili 20. marca 1929, je bil prvi namensko zgrajen zdravstveni dom v Posavju in za Lukovico pri Domžalah drugi na Slovenskem. Za pogodbenega zdravnika in obenem vodjo Zdravstvenega doma v Cerkljah je bil imenovan dr. Drago Vidmar, okrožni zdravnik v Krškem.

9. aprila 1936 je bil v zdravstvenem domu v Cerkljah odprt prvi protituberkulozni dispanzer v Posavju, ki ga je vodil zdravnik dr. Jože Peček iz Brežic.

ZDRAVSTVENI DOM V BREŽICAH

Sredi 30. let 20. stoletja so pod okriljem Higienskega zavoda v Ljubljani stekle aktivnosti za ustanovitev zdravstvenega doma v Brežicah. Zdravstveni dom v Brežicah so kot 18. zdravstveni dom v Sloveniji otvorili 17. julija 1937. Za njegovega upravnika je bil imenovan brežiški zdravnik dr. Stanko Černelč, pri delu mu je pomagala zaščitna sestra Neža Jarnovič.

Na slovesni otvoritvi so povedali, da bo novi zdravstveni dom »opravljal predvsem naloge skrbstva za novorojenega otroka, v njem pa bodo združeni še posvetovalnica za matere, otroški dispanzer, šolska klinika, protituberkulozni dispanzer in posvetovalnica za noseče žene«.

Zdravstvena domova v Cerkljah in Brežicah sta organizirano vodila preventivno in kurativno zdravstveno službo ter prispevala k zdravstvenemu napredku Cerkelj, Brežic in okoliških občin.

Zdravstveni dom v Cerkljah ob Krki je bil zgrajen kot prvi zdravstveni dom v Posavju in kot drugi po vrsti na Slovenskem. Posneto 1930. Dokumentacija Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Etnoinfolab).

Zdravnik dr. Stanko Černelč, prvi upravnik Zdravstvenega doma Brežice. Po njem nosi ime Černelčeva cesta, ki pelje mimo zdravstvenega doma, lekarne in bolnišnice v Brežicah.

RAZVOJ PRIMARNEGA ZDRAVSTVA NA BREŽIŠKEM PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

3

ORGANIZACIJA JAVNEGA ZDRAVSTVA IN PREVENTIVNE DEJAVNOSTI

V letih po koncu druge svetovne vojne so bile zdravstveno-socialne razmere na Brežiškem zelo slabe. Od zdravstvenih delavcev v predvojnem zdravstvenem domu v Brežicah se je iz Ljubljane vrnil zdravnik Jože Peček, ki je do leta 1950 nadaljeval z zasebno prakso v splošni ambulanti v svoji hiši. Iz izgnanstva se je na Bizeljsko vrnil tudi zdravnik Anton Vilimek, ki je kljub visoki starosti zdravil še v prvi polovici 50. let.

Po koncu vojne leta 1945 je bila ustanovljena Reševalna postaja Brežice. Kot najstarejša reševalna postaja v krškem okraju je do leta 1948 s prevoznimi uslugami oskrbovala območje brežiške bolnišnice oziroma celoten okraj Krško.

Na območju krškega okraja je ljudska oblast v letih po vojni uredila ambulante v Sevnici, Krškem, na Senovem, Bizeljskem, v Kostanjevici in Krmelju, ni pa uspela vzpostaviti predvojnih zdravstvenih domov v Brežicah in Cerkljah ob Krki.

1. marca 1948 je v nadstropju stavbe nekdanjega zdravstvenega doma v Brežicah svoja vrata odprla Okrajna javna zobna ambulanta. Njena ustanoviteljica sta bila dentist Rado Kerin (1915–1965), ki je postal vodja ambulante, in dentist Stanko Resnik (1910–1965). Kerin je zanj prispeval del zobnega instrumentarija, zobarski stol in zidno vrtalko. Leta 1949 je bil v Brežicah s pomočjo Okrajnega ljudskega odbora Krško ustanovljen tudi protituberkulozni dispanzer, ki ga je vodil zdravnik Minko Bric, ki je bil hkrati šef pljučnega oddelka v brežiški bolnišnici.

Februarja 1949 so se zdravstvene službe lotile obsežnega besežiranja – cepljenja proti tuberkulozi s cepivom BCG. V krškem okraju so cepili z dvema ekipama; v južnem delu z lastno, ki jo je vodil zdravnik Jože Peček iz Brežic, v severni del pa je prišla tuja ekipa. Besežiranje je bilo za vse otroke in za mladino do 25. leta starosti obvezno. Na Brežiškem so cepljenja, združena s poizkusi s tuberkulinom, potekala v osnovnih šolah in zdravstvenem domu.

V letih po drugi svetovni vojni je Reševalna postaja Brežice uspešno delovala, dežurno službo so imeli organizirano noč in dan.

Dentist Rado Kerin, vodja Okrajne javne zobne ambulante v Brežicah.

ZDRAVSTVENI DOM BREŽICE IN ZDRAVSTVENA POSTAJA BIZELJSKO

Zdravstveni dom Brežice in Zdravstvena postaja Bizeljsko sta leta 1955 postala finančno samostojna zdravstvena zavoda. V organizacijski sestavi Zdravstvenega doma Brežice so ob ustanovitvi spadale:

- splošna ambulanta,
- zobna ambulanta Brežice z laboratorijem,
- protituberkulozni dispanzer Brežice,
- antivenerični dispanzer Brežice,
- šolska ambulanta Brežice,
- posvetovalnica za matere in otroke v Brežicah, Artičah, Cerkljah ob Krki, Veliki Dolini in Dobovi,
- posvetovalnica za noseče žene v Brežicah,
- babiška služba Kapele, Dobova, Čatež, Artiče in Cerklje ob Krki,
- reševalna postaja Brežice.

Prvi upravnik Zdravstvenega doma Brežice je bil zdravnik Jože Peček, Zdravstvene postaje Bizeljsko pa zdravnik Drago Dečko.

S 1. avgustom 1955 so kolektiv samostojnega zavoda Zdravstveni dom Brežice sestavljali: upravnik in zdravnik Jože Peček, dentista Rado Kerin in Stanko Resnik, zobotehnik Cvetko Kerin in Jože Žabkar, zobni asistentki Antonija Deržič in Nada Kobal, pisarniška referentka Zlata Butara, arhivarka Vida Ereš, pisarniška delavka Ivanka Bah, babice Marija Asl, Marija Turšič, Ana Volčanjk in Ivanka Kos ter čistilka Veronika Antončič.

Zdravstveni dom se je še istega leta kadrovsko dodobra okrepil. S septembrom 1955 so se v njem zaposlile medicinski sestre Marija Seničar in Rozalija Marinček ter medicinska sestra pripravnica Bernarda Kocijan. Kolektivu sta se z novembrom 1955 priključila še mlada zakonca; zdravnik Svetozar – Žarko Rainer (1926–1995), ki je od začetka tega leta delal v Splošni bolnici Brežice, in njegova žena, medicinska sestra Marija – Majda Rainer, do tedaj zaposlena na ginekologiji v Splošni bolnici Celje. Zakonca Rainer sta se vselila v sobi v severnem delu podstrešja zdravstvenega doma.

Zaradi razvoja zdravstva se je zdravstveni dom v Brežicah znašel v prostorski stiki, ki se je pokazala že v prvi polovici petdesetih let. Vodstvo zdravstvenega doma je skupaj z Občino Brežice našlo rešitev v širitvi zdravstvenega doma na severni strani, ki jo je v letu 1955 izvedlo podjetje Remont iz Brežic.

Za praznik dela, 1. maja 1960, so na Bizeljskem slovesno odprli nov in prostoren zdravstveni dom.

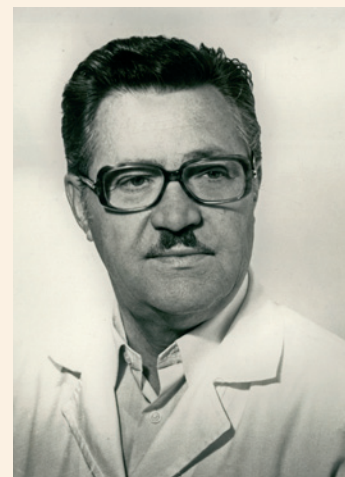
Zdravnik Jože Peček, upravnik Zdravstvenega doma Brežice med letoma 1955 in 1962.

Konec leta 1960 se je Zdravstveni dom Brežice pohvalil z novima pridobitvama, saj je s pomočjo Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje Novo mesto opremil nov laboratorij in kupil rentgenski aparat za slikanje zob.

S 5. novembrom 1962 je dotedanjega upravnika zdravstvenega doma Jožeta Pečka v tej funkciji zamenjal zdravnik Milan Šikovc, specialist splošne medicine, po rodu iz Hrastnika, ki je do tedaj delal v Zdravstvenem domu Hrastnik.

S 1. januarjem 1963 je bila Zdravstvenemu domu Brežice pripojena Zdravstvena postaja Bizeljsko.

S 1. julijem 1966 se je v Zdravstvenem domu Brežice zaposlil Slavko Sušin, doma iz Pavlove vasi pri Pišecah. V naslednjih več kot 30 letih je pomembno sooblikoval razvoj primarne zdravstvene službe in družbenopolitičnega življenja v občini Brežice.

Milan Šikovc, upravnika Zdravstvenega doma Brežice med letoma 1962 in 1973.

V nekdanji hiši zdravnika Minka Brica na Černelčevi cesti so med letoma 1963 in 1976 domovali otroški dispanzer, reševalna postaja in psihiatrična ambulanta Zdravstvenega doma Brežice.

Jeseni 1967 je brežiški zdravstveni dom uvedel celodnevni delovni čas. »Splošna ambulanta je že od 18. septembra dalje odprta od 7. do 19. ure. Enak delovni čas bo imela za bolnike zobna ambulanta od 1. oktobra dalje.«

PRIKLJUČITEV K ZDRAVSTVENEMU DOMU CELJE

V letu 1967 je bil sprejet Zakon o organizaciji zdravstvene službe v Sloveniji, na podlagi katerega se je leta 1968 Zdravstveni dom Brežice priključil k delovni organizaciji Zdravstveni dom Celje.

Konec 60. let si je upravnik zdravstvenega doma Milan Šikovc s sodelavci prizadeval za gradnjo novega, večjega in funkcionalnejšega zdravstvenega doma v Brežicah, a se je zapletlo pri financiranju. V začetku 70. let se je glede gradnje novega zdravstvenega doma končno začelo premikati na bolje. Leta 1974 je brežiška hiša zdravja dobila novo vodstvo. Za upravnika TOZD Zdravstveni dom Brežice je bil imenovan Alojzij – Slavko Sušin, zdravnik specialist splošne medicine, do tedaj v tem domu zaposlen kot specialist v službi zdravstvenega varstva delavcev ter hkrati odgovorni zdravnik v občini Brežice in vodja Zdravstvene postaje Brežice. Novi direktor je vse svoje sile usmeril v izgradnjo novega zdravstvenega doma in izobraževanje zdravstvenih delavcev.

Namensko stavbo zdravstvenega doma so s pomočjo občinskega samopriskpevka zgradili v dveh fazah v letih 1976 in 1981.

ZDRUŽITEV V ZDRAVSTVENI CENTER BREŽICE

Tedanja organiziranost zdravstva v Sloveniji je dopuščala mnoga protislovja. Ker je prihajalo do neracionalnega trošenja sredstev, podvajanja zmogljivosti in zdravstveno varstvo občanom ni bilo vedno lahko dostopno, so v brežiški občini želeli to stanje izboljšati. V začetku leta 1977 so se začele priprave za združitev zdravstvenega doma, lekarne in bolnišnice v zdravstveni center. Po uspelem referendumu o združitvi se je z ustanovitvijo Zdravstvenega centra Brežice TOZD Zdravstveni dom Brežice s 1. julijem 1977 izločil iz Regionalnega zdravstvenega doma Celje.

V začetku 80-ih let je brežiški dom zdravja začel dobivati končno podobo, marca 1980 se je namreč začela gradnja druge faze doma, ki je bila zaključena do občinskega praznika 1981. Dograjen in funkcionalno zaokrožen brežiški zdravstveni dom je omogočal boljše delovne pogoje kolektivu in zdravstvene storitve uporabnikom. Postopoma so nakupili opremo za medicino dela, dispanzerje in druge organizacijske enote. Direktor Slavko Sušin si je izredno prizadeval za izobraževanje zdravnikov, tako da se je med letoma 1982 in 1986 hkrati specializiralo sedem zdravnikov. Ob dobri volji in dobri organizaciji je delo potekalo nemoteno, vključno z vsemi zunanji-ami ambulantami in organizacijo nujne medicinske pomoči. V 80. letih je zdravstveni dom pomladil tudi svoj vozni park. »Fičote« so postopoma zamenjali »yugoti«. Reševalna služba je premogla reševalno vozilo opel rekord caravan in dva IMV-jeva

kombija, konec 80. let pa še novega »rešilca« – Citroënovo »žabo«, ki ga je najprej znal voziti samo en voznik.

Konec 80. let so med delavci brežiškega zdravstvenega doma vse glasnejše postale težnje po izločitvi zdravstvenega doma iz Zdravstvenega centra Brežice, kamor jih je skupaj z lokalno bolnišnico in lekarno v sedemdesetih letih potisnila politična odločitev. Prizadevanja za izločitev so se ponovila tudi leta 1991. Pobuda je temeljila na težnji po boljšem gospodarjenju v manjši enoti, ki bi bila tudi bolj prilagodljiva. Ob tem so računali, da bi skupaj z bolnišnico in lekarno še naprej uporabljali storitve skupnih služb. Takratni direktor Branko Barlič, ki je bil za direktorja TOZD Zdravstveni dom Brežice imenovan leta 1986, je pričakoval, da bodo velikim spremembam v zdravstvu lažje kos, če bodo samostojni.

ZDRAVSTVENI DOM BREŽICE V SAMOSTOJNI SLOVENIJI

USTANOVITEV JAVNEGA ZAVODA IN UVAJANJE ZASEBNE PRAKSE

23. decembra 1991 je Skupščina občine Brežice kot ustanovitelj sprejela odlok o ustanovitvi Javnega zavoda Zdravstveni dom Brežice in ga v skladu z zakonom pooblastila za izvajanje osnovnega zdravstvenega varstva za območje občine Brežice. Za mesto direktorja je bil imenovan zobozdravnik Branko Barlič.

Leta 1992 je bil Zdravstveni dom Brežice med prvimi zdravstvenimi ustanovami v Sloveniji, ki so načrtno uvedle osebni računalnik v vsakdanje ambulantno delo splošnih/družinskih zdravnikov in specialistov medicine dela, prometa in športa.

V naslednjem letu je bilo zelo aktualno uvajanje zasebne prakse v zdravstvo, leta 1994 so na pot zasebne zdravstvene prakse v Brežicah stopili zobozdravniki Branko Barlič, Drago Florjanič in Liljana Nikolić, splošni zdravnik Miodrag Mitić in pediater Marko Lipovšek.

Z odhodom dotedanjega direktorja Branka Barliča v zasebnost po leti 1994 je bil za direktorja Zdravstvenega doma Brežice imenovan njegov nekdanji direktor in javni delavec, zdravnik Alojzij Slavko Sušin.

Jeseni 1994 je bila v novozgrajenem prizidku k osnovni šoli v Dobovi odprta nova zobna ambulanta Zdravstvenega doma Brežice. Prvi zobozdravnik v njej je bil Roman Groboljšek. Istega leta je v brežiškem zdravstvenem domu s preventivnim progra-

4

Alojzij Slavko Sušin,
direktor Zdravstvenega
doma Brežice med letoma
1994 in 2002.

mom zdravstvene vzgoje v vrtcih in šolah na področju zobozdravstva in ustne higiene začela zobozdravstvena asistentka Blanka Romih.

V 90. letih je zdravstveni dom dotedanja službena vozila – večinoma Zastavine »yugote« – zamenjal z Renaultovimi twingi za potrebe patronažne službe in enim cliom ter kupil povišan Volkswagnov kombi za reševalno vozilo.

ZDRAVSTVENI DOM NA ZAČETKU TRETJEGA TISOČLETJA

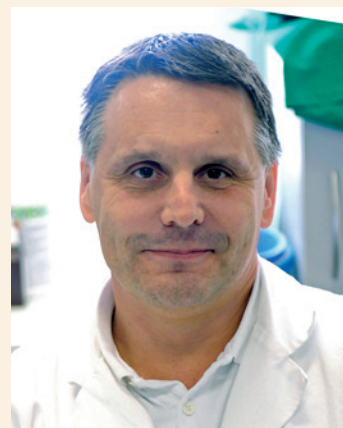
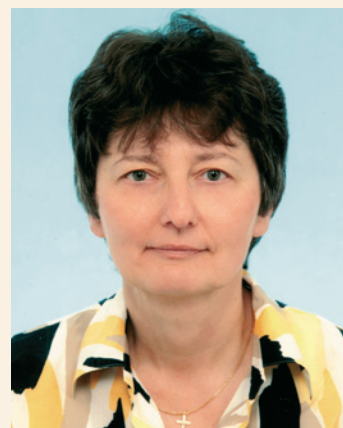
Aprila 2001 je brežiški občinski svet sprejel Odlok o preoblikovanju Javnega zavoda Zdravstveni dom Brežice. Dejavnost zavoda je bila:

- osnovna zdravstvena dejavnost v skladu s 7. členom zakona o zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 9/92),
- specialistično ambulantna dejavnost za področje:
 - mentalno varstvo občanov,
 - varstvo žena in nosečnic,
 - pulmologija – zdravljenje in preventiva srčno pljučnih bolnikov,
 - mrliško pregledna služba,
 - druge zdravstvene storitve v skladu z zakonom.

Po Sušinovi smrti leta 2002 je vodenje zdravstvenega doma po statutu prevzela tedanja predsednica sveta zavoda, zdravnica Marjetka Blažević, specialistka splošne medicine. S 1. septembrom 2002 je bila s strani Občine Brežice imenovana za vršilko dolžnosti direktorja, 3. marca 2003 pa za direktorico zdravstvenega doma.

Po letu in pol vodenja je direktorica Marjetka Blažević odstopila s položaja. V začetku oktobra 2005 je po opravljenem razpisu novi direktor Zdravstvenega doma Brežice postal 39-letni Brežičan Rade Iljaž, zdravnik v tamkajšnji ambulanti splošne medicine in vodja ambulante za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog.

Marjetka Blažević,
direktorica Zdravstvenega
doma Brežice med letoma
2003 in 2005.

Rade Iljaž, direktor
Zdravstvenega doma
Brežice med letoma 2005
in 2008.

PRIZADEVANJA ZA KREPITEV JAVNEGA ZDRAVSTVENEGA ZAVODA

V letu 2008 je v brežiškem zdravstvenem domu stekla dozidava štirietažnega urgentnega bloka (1. faza) z delno prenovo pritličja. Oktobra tega leta je z mesta direktorja zdravstvenega doma odstopil zdravnik Rade Iljaž. Za vršilca dolžnosti direktorja je bil imenovan Miroslav Laktić, dolgoletni ginekolog v zdravstvenem domu.

Ginekolog Miroslav Laktić, direktor Zdravstvenega doma Brežice med letoma 2008 in 2017, in glavna medicinska sestra Milena Gudalo, 2017.

Foto: Rok Retelj/Posavski obzornik.

Od leta 2009 ima Zdravstveni dom Brežice organizirano: splošno medicino, družinsko medicino, medicino dela, prometa in športa, ambulanto v socialnem zavodu, pediatrijo, dispanzer za šolarje in mladino, ginekološko ambulanto, preventivno in kurativno zobozdravstveno dejavnost, laboratorijsko in drugo diagnostiko, ambulanto za zdravljenje odvisnosti, patronažo in nego na domu, psihiatrični dispanzer, dispanzer za pljučne bolezni, nujne in nenujne reševalne prevoze ter prevoze na in z dialize, prevoze na onkološki inštitut na kemoterapijo in obsevanje, zdravstveno in zobozdravstveno vzgojo, dežurno službo in nujno medicinsko pomoč.

Zdravstveni dom je v letu 2010 pridobil status učnega zavoda za izvajanje praktičnega pouka dijakov zdravstvenih šol in študentov visokošolskega strokovnega študijskega programa zdravstvena nega. Od tedaj naprej študenti pod mentorstvom diplomiranih medicinskih sester izvajajo predpisan učni program.

Februarja 2011 je zdravstveni dom dobil novo reševalno vozilo, 1. aprila pa je v zdravstvenem domu začela delovati referenčna ambulanta, ki je pomenila pomemben napredek v timski obravnavi pacientov v ambulanti družinske medicine in tudi lažjo dostopnost do kakovostne in varne zdravstvene oskrbe ter skrajšanje čakalnih dob. V tem letu so prenovili prostore šolskega dispanzerja ter posodobili vozni park še z enim reševalnim vozilom, osebnim avtomobilom za potrebe patronažne službe in avtomobilom za prevoze dializnih bolnikov. V skladu z načrtom energetske sanacije stavbe so začeli s postopno zamenjavo starih klimatskih naprav.

Leta 2014 so v Zdravstvenem domu Brežice pristopili h konceptu usklajevanja zasebnega in poklicnega življenja ter v avgustu 2015 prejeli osnovni certifikat Družini prijazno podjetje.

S 1. decembrom 2015 je bila zdravstvenemu domu priznana C-enota nujne medicinske pomoči, z dodatnimi sredstvi so morali zagotoviti 24-urno pokrivanje sektorja za hitre preglede v urgentnem centru Brežice in na terenu.

12. junija 2017 je brežiški občinski svet podal soglasje k imenovanju Dražena Levojevića za direktorja Zdravstvenega doma Brežice s 1. oktobrom 2017 za dobo štirih let.

24. oktobra 2018 je Zdravstveni dom Brežice pripravil svečano otvoritev Centra za krepitev zdravja. Njegov namen je nadgradnja in razvoj preventivnih programov v lokalni skupnosti, njegova naloga pa zagotoviti uporabnikom več vrst aktivnosti na terenu in se jim tako še bolj približati. Center za krepitev zdravja izvaja individualna svetovanja in preventivne zdravstvenovzgojne delavnice ter aktivnosti za krepitev zdravja in zmanjšanje neenakosti v zdravju v lokalnem okolju.

29. novembra 2018 so na ploščadi pred Zdravstvenim domom Brežice službi nujne medicinske pomoči v uporabo predali novo vozilo z opremo za urgentnega zdravnika, prvo takšno v tej ustanovi.

15. maja 2019 je Zdravstveni dom Brežice prejel sklep o podelitvi polnega certifikata Družini prijazno podjetje.

Pravnik Dražen Levojević, direktor Zdravstvenega doma Brežice od leta 2017. Foto: Goran Rovan.

PRED NOVIMI NALOŽBAMI IN IZZIVI ČASA

V letu 2020 so se v Zdravstvenem domu Brežice lotili priprave potrebne dokumentacije za štirietažni prizidek, umeščen na prostor sedanje zelenice pred ZD. V njem bodo pridobili prostore za ambulante otroškega in šolskega dispanzerja (štiri ambulante), za podporne službe (logoped, psiholog in specialni pedagog), laboratorij, dispanzer medicine dela, prometa in športa ter lekarno. Z novimi prostori bodo v prvi vrsti reševali prostorsko stisko otroškega in šolskega dispanzerja.

Z gradnjo prizidka so nameravali začeti v letu 2021, vendar se je ta zamaknila zaradi pandemije novega koronavirusa SARS-CoV-2.

19. januarja 2021, v času vrhunca drugega vala epidemije v Posavju in brežiški občini, je župan občine Brežice Ivan Molan direktorju ZD Brežice Draženu Levojeviću izročil spominski znak »Za požrtvovalnost v boju proti covidu-19«, ki ga je Vlada Republike Slovenije na predlog Občine podelila za požrtvovalnost pri izvajanju ukrepov za preprečevanje širjenja epidemije.

V zdravstvenem domu vse zaposlene spodbujajo k stalni strokovni rasti in v izobraževanje vlagajo bistveno več sredstev od predvidenih. Smatrajo, da je izobražen kader nujen za kakovostno delo. Cilj izobraževanja je zagotoviti ustrezno usposobljen kader, prioriteta pa je izobraževanje zdravnikov in drugega zdravstvenega kadra.

SEZNAM VODILNIH DELAVCEV V ZDRAVSTVENEM DOMU BREŽICE

Upravniki oziroma direktorji Zdravstvenega doma Brežice od leta 1937:

- Stanko Černelč, dr. med. (1937–1941),
- Jože Peček, dr. med. (1955–1962),
- Milan Šikovec, dr. med., spec. spl. med. (1962–1974),
- Alojzij Slavko Sušin, dr. med., spec. spl. med. (1974–1985),
- Branko Barlič, dr. dent. med. (1986–1994),
- Alojzij Slavko Sušin, dr. med., spec. spl. med. (1994–2002),
- Marjetka Blažević, dr. med., spec. spl. med. (2003–2005),
- Rade Iljaž, dr. med., spec. spl. med. (2005–2008),
- Miroslav Laktić, dr. med., spec. ginek. in porod. (2008–2017),
- Dražen Levojević, univ. dipl. prav. (od 2017).

Zdravstveni dom
Brežice